

Sven Lindqvist:

Ingen trodde på "Gräv" men tanken sprider sig

Gräv där du står har blivit något av ett ordspråk som dyker upp i alla möjliga betydelser även utan sammanhang med min bok "Gräv där du står" (1978). Orden fanns också långt före boken. Första gången jag hörde dem var när jag som gymnasist läste en dikt av min skolkamrat K Sivert Lindberg. Jag kom rusande till honom och sa: – Vilken underbar dikt du har skrivit! Och särskilt tycker jag om de här raderna:

*Män som gräva där de stå.
Gräv där du står!*

– Ja, det där är bra, sa han. Och som allting bra så är det stulet. Det kommer från Martin Buber. Det visade sig att den tyskjudiske filosofen Martin Buber hade skrivit en legend som heter "Här där du står". Den handlar om en man som söker efter en skatt.

Hade man frågat Buber varifrån han fått sin idé hade han kanske svarat: – Som allting bra så är det stulet. Jag har den från Nietzsche, som i en av Pris Fågelfris visor skriver så här:

*Där du står
Sätt spaden ned!*

Och hade man frågat Nietzsche så ...

Till mig kom de där orden närmast via kinesiskan. Min hustru och jag tillbringade två år i Kina i början på 60-talet. Där pågick då en landsomfattande kampanj som hette "Gräv de bittra rötterna" och gick ut på att lära varje by,

varje verkstad att undersöka sin egen historia.

Tio år senare när jag for omkring och höll föredrag om Latinamerika på möten över hela landet, slog det mig ofta att åhörarnas internationella intresse och kunnighet parades med en förvånansvärd brist på insikt om den egna ortens, den egna fackföreningens, den egna arbetsplatsens historia. Skulle inte vi svenskar också behöva en "Gräv"-kampanj?

Idén mötte ett kompakt motstånd när jag började försöka förverkliga den i mitten på 70-talet. Min förläggare sa rent ut: – Du har ingen publik för en sån bok. Den där arbetaren som vill undersöka sitt eget arbete finns bara inte!

Fackföreningsfolk som jag talade med sa detsamma. De trodde inte att deras medlemmar brydde sig om sin historia.

Universitetsprofessorerna fnös åt "amatörforskning". Med ett undantag – Birgitta Odén i Lund hade själv i en artikel fört fram liknande tankar och gav mig stöd och uppmuntran.

De kulturvårdande myndigheterna förstod inte vad jag talade om. Men på Riksantikvarieämbetet satt den gången en ung man vid namn Gunnar Sillén, som planerade att skriva något om industriarkeologi. Vi hade många ömsesidigt befruktande samtal. Jag uppmuntrade honom att vända sig inte till experterna utan till arbetarna och fackföreningsrörelsen. Han skrev en kortare bok än jag och blev färdig

ett halvår före mig med "Stiga vi mot ljuset" (1977).

Det visade sig att de som inte trodde på barfotaforskning hade misstagit sig. Idén slog. Silléns bok fick en flygande start när den gjordes till grundbok i SAP:s jubileumscirklar 1978–79. Min bok nådde först på tredje året sin största spridning i cirklarna.

BARFOTAFORSKNINGEN I ABF:s STUDIECIRKELSTATISTIK

år	stiga vi mot ljuset där du står	gräv	summa
78–79	408	74	482
79–80	215	228	443
80–81	116	453	569
81–82	32	149	181
summa	771	904	1.675

Att "barfotaforskningen", studiecirklarnas historieforskning utifrån Gunnar Silléns bok "Stiga vi mot ljuset" och Sven Lindqvists bok "Gräv där du står" har spridit sig i Sverige, framgår med all tydlighet av ABF:s studiecirkelstatistik.

Nu har den använts av mer än 900 cirklar inom ABF och som uppslagsbok även inom de övriga barfotacirklarna. Gräv-cirklarna har också bildats inom exempelvis Hembygdsrörelsen. Boken används vid svenska universitet i så olika ämnen som historia och företags ekonomi, sociologi, etnologi och socialpolitik. Dessutom finns det förstås många människor som forskar med den helt på egen hand, utanför cirklar och läroanstalter. Min förläggare vågade först inte trycka mer än 2.000 exemplar och stod efter ett par veckor utan

upplaga. Nu är boken ute i en upplaga på 25.000 ex.

Eftersom "Gräv där du står" är en praktisk handbok som beskriver svenska källor med svenska adresser och svenska telefonnummer är det inte mycket idé att utge en ordagrann översättning till främmande språk. För varje land där boken skall ges ut måste den grundligt bearbetas för just det landets förhållanden.

Under 1982 utkommer sådana bearbetningar till norska och danska. I den norska upplagan har man nöjt sig med att bearbeta rutorna med praktiska anvisningar – i övrigt är det en så gott som direkt översättning av den svenska boken. Den danska upplagan utger jag tillsammans med en grupp danska medförfattare, som gått betydligt längre i sin bearbetning. Här har även textens exempel från svensk cementindustri utbyts mot motsvarande exempel från dansk cementindustri.

Utanför Norden väckte Gräv-där-du-står-tanken intresse först i England. Jag presenterade den för en kongress i "Oral history" och för en "History workshop" 1979. History workshop är intresserad av att utge en engelsk bearbetning, men har ännu inte funnit någon förläggare i förlagskrisens England.

Hösten 1980 blev jag inbjuden att tala om "Gräv där du står" vid en konferens om "Workers' Culture" i Ann Arbor, USA. Kontakter vid denna konferens ledde till inbjudningar att tala vid universitet, fackföreningar och "arbetarhistorieföreningar" i olika städer hösten 1981. Flera grupper, bl a Herbert Gutmans forskningsteam i New York, arbetar för att få till stånd en amerikansk utgåva.

Försommaren 1981 talade jag om "Gräv" i Berlin, Konstanz, Basel och Zurich och deltog i ett seminarium i Salecina, Schweiz, med 35 historiker från Tyskland, Österrike och Schweiz med syfte att organisera arbetet på en tysk-språkig upplaga av "Gräv". En arbetsgrupp bildades under ordförandeskap av den legendariske socialisten och bokhandlaren Theo

Sven Lindqvist presenterade vid en internationell konferens som arrangerades i september 1980 i Stockholm för "International Association of Labour History Institutions" sitt arbete med boken "Gräv där du står" och dess tillkomsthistoria. Bilden togs vid denna konferens, i LO:s plenisal. Foto: A-bild

Pinkus i Zurich och är nu i full gång med bearbetningen.

I september 1981 var jag en av delegaterna från Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek vid historikerdagarna i Linz och fick där möjlighet att presentera "Gräv" särskilt för historiker från Östeuropa. På begäran från franska historiker och socialister kommer jag att hålla föredrag om "Gräv" på Svenska Institutet i Paris den 26 maj i år.

Till grund för detta utländska intresse finns en ordagrann engelsk översättning i manuskript som

tillkommit med stöd från Svenska Institutet och som kan beställas från Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

I Sverige visar antalet barfotacirklar en tydlig nedgång denna vinter. Om det är en tillfällig svacka eller om rörelsen har blommat ut här kan bara framtiden utvisa. Men jag är ganska säker på att Gräv-där-du-står-tanken kommer att vandra vidare ut över världen.

Sven Lindqvist